

УДК 316.74

DOI [https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2020.4\(44\).19](https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2020.4(44).19)

З. І. Ібрагімова

аспірант кафедри економіки підприємств та соціальних технологій
Державний університет телекомунікацій
e-mail: zarik2511@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9237-0786
вул. Солом'янська, 7, м. Київ, 03110, Україна

БІБЛІОТЕКА В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ ПОЛІЕТНІЧНИХ ОТГ: ДО КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета дослідження – соціологічний аналіз проблем і чинників розвитку бібліотеки в соціокультурному просторі регіону для встановлення актуальних потреб етнокультурних груп населення в послугах системи бібліотек.

Методологія дослідження. У ході дослідження використано такі методи: описовий, аналізу, синтезу, структурний. На основі розгляду українських і зарубіжних практик упровадження моделей розвитку й позиціонування кращого досвіду тісної співпраці бібліотек з місцевими громадами методом порівняльного аналізу встановлено чинники впливу на функції системи бібліотеки, трансформації її соціальної ролі в суспільстві та характеру взаємодії з різними етнокультурними регіональними групами.

Результати. Наведено соціологічну інтерпретацію бібліотеки як комунікаційного та соціокультурного інституту й багатофункціонального інформаційного осередку комунікації сучасних громад, функції та орієнтири розвитку системи бібліотек під впливом соціокультурних змін. Констатовано потребу в соціологічному визначенні сутнісного впливу зовнішніх чинників і створенні відповідних моделей втілення модернізаційних проєктів у бібліотечну практику багатонаціональних регіонів країни.

Новизна. Наукова новизна одержаних результатів полягає у встановленні взаємозв'язку регіональної специфіки інтеркультурної ОТГ та стану бібліотечного обслуговування національних груп населення.

Практичне значення. Результати дослідження можуть бути використані під час комплексних соціологічних досліджень та розробки практичних заходів активізації місцевих громад щодо адвокатури культурних прав як засобу розбудови конструктивного діалогу в поліетнічних громадах, для розробки соціологічних критеріїв дослідження впливів реформування і створення ОТГ на функції системи бібліотек як складової програм розвитку інтеркультурної взаємодії в багатонаціональних регіонах.

Ключові слова: соціокультурний регіональний простір, багатонаціональна громада, система бібліотек, соціологічна інтерпретація, соціологічне дослідження.

І. Вступ

У складних ідеологічних, політичних, соціальних умовах розвитку держави сьогодні формується Український інститут книги, покликаний сприяти подоланню гуманітарної кризи, поступу громадянського суспільства, просуванню спеціальних програм адаптації української спільноти до впливів глобалізації та євроінтеграції [12, с. 63–65]. У ситуації, коли проходить складний процес адаптування бібліотечної системи до нових соціокультурних умов, актуалізуються наукові дослідження регіональної проблематики, зумовлені адміністративною реформою та утворенням територіальних громад, де публічна бібліотека у взаємодії з іншими соціокультурними установами, забезпечуючи інформаційно-ресурсну та соціокомунікаційну інфраструктуру громади, є індикатором їхнього культурно-інформаційного буття [2]. Актуальним для України є як досвід утворення подібних інституцій у європейських країнах (Польща, Франція тощо), так і спричинений результатами масштабних соціологічних досліджень тенденцій, зокрема зниження рівня читачької активності громадян [11, с. 27–30], досвід бібліотек різних країн щодо впровадження соціальних інновацій та уваги до специфічних потреб користувачів.

Сутність бібліотеки як комунікаційного та соціокультурного інституту й багатофункціонального інформаційного осередку сучасних громад і сучасні орієнтири розвитку системи бібліотек під впливом соціокультурних змін у ХХІ ст. ґрунтовно розкрито в працях Ю. Амел'ченко М. Апшай, О. Воскобойнікової-Гузевої, Л. Любаренко, О. Мастіпан, В. Медведєвої, М. Слободяника та ін. Соціологічним проблемам дослідження системи бібліотек як інформаційно-культурних центрів присвячені праці Т. Богуш, С. Зворський, Л. Любаренко, О. Мастіпан, Т. Швачка та ін. Разом з тим, аналіз наукових джерел дозволяє констатувати, що значно рідше об'єктом соціологічного

аналізу є бібліотеки як комунікаційні та соціокультурні інститути [7, с. 16; 10, с. 15–23], відносно мало соціологічної інформації стосовно регіональної специфіки й рівня інтеркультурності ОТГ та стану бібліотечного обслуговування національних груп населення [5, с. 5–7; 16, с. 4; 8].

II. Постановка завдання та методи дослідження

Метою дослідження є соціологічна інтерпретація проблем і чинників функціонування й розвитку системи бібліотек у соціокультурному просторі поліетнічних ОТГ України.

У ході дослідження використано такі методи: описовий (для зазначення теоретичних засад роботи); аналізу, синтезу, структурний. На основі розгляду українських і зарубіжних практик упровадження моделей розвитку й позиціонування кращого досвіду тісної співпраці бібліотек з місцевими громадами методом порівняльного аналізу встановлено чинники впливу на функції системи бібліотеки, трансформації її соціальної ролі в суспільстві й характеру взаємодії з різними етнокультурними регіональними групами.

III. Результати

Пошук шляхів формування культури міжнаціонального спілкування й спілкування в мультикультурному середовищі, проблема взаємодії особистості та соціального поліетнічного середовища є надзвичайно актуальним для епохи глобалізаційного взаємопроникнення етнокультур. У цьому контексті узагальнення думки наукової спільноти щодо важливості бібліотеки як чинника присутності інших культур у соціокультурному просторі будь-якої спільноти є бібліотечна модель MIC (multicultural, innovative & creative), створена в межах проєкту «Daily innovators and daily educators in libraries».

Як зауважують українські й зарубіжні дослідники, бібліотеки в складі інших інформаційних осередків у сфері популяризації культурних надбань стають і чинником присутності інших культур у соціокультурному просторі українських громад, важливим інструментом формування громадської думки інструментом, що створює унікальні можливості, форуми й платформи для взаємодії між людьми різних національностей, тим самим закладаючи основу для дружніх і міцних зв'язків між громадянами [16; 17, с. 94].

Соціокультурний регіональний простір сьогодні переважно розглядають як структурований соціальний простір, у якому трансформаційні зміни в суспільстві призвели до інтенсифікації різних форм мобільності соціальних суб'єктів, зміни якісного та кількісного складу соціокультурних груп, виникнення нових – за чинниками зумовленості, поглиблення культурно-середовищної поляризації всередині традиційних, формування нової моделі міжкультурних відносин тощо [9, с. 34–41]. Низкою проєктів і досліджень науковцями Інституту соціології НАН України, Київського міжнародного інституту соціології, Національного інституту стратегічних досліджень при Президенті України, Інституту соціальної та політичної психології НАПН України й багатьох регіональних соціологічних центрів і лабораторій упродовж останнього десятиліття ця проблематика ґрунтовно опрацьовується, і можна констатувати, що є вагомий як теоретичний, так і емпіричний рівні дослідження питань міжетнічної взаємодії в суспільному просторі міста. Однак, більшість з них належать до культурології, етнології, політології, натомість порівняно мало лишається праць, які б розкривали соціологічний підхід до вивчення та розв'язання заданих питань.

Серед важливих напрямів соціологічних досліджень соціокультурного простору міста, визначених у наших попередніх публікаціях, на цьому етапі ми виділимо вивчення специфіки соціокультурного середовища, чинників, здатних зумовлювати певні особливості типу поведінки мешканців; персоналізованого соціокультурного простору містян, образу міста в свідомості окремих значущих для міста груп, активних міських субкультур; типових соціокультурних ідентифікаційних практик мешканців міста [9, с. 39].

Якщо дослідження проблем і значущості проблем міста на українських теренах зовсім нещодавно вказували на слабкий запит городян щодо інформатизації міського управління, упорядкування соціальних відносин, надання їм стабільності, передбачуваності, загальновизнаності [3], то сьогодні актуалізуються порівняння міжкультурних стратегій поведінки культурних груп, виявлення стратегій ідентифікації, прогнозування дій з організації міжкультурних відносин у майбутньому [9].

Загальними закономірностями можна вважати те, що діяльність бібліотек, яка безпосередньо стосується соціально-культурного життя територіальної громади, міста або селища, не може відбуватися без чітко продуманих стратегій та програм інтеграційної взаємодії. Наведемо окремі положення переліку невідкладних завдань у Стратегії розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 р. «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України»:

- створення нової архітектури інтегрованої бібліотечної системи на принципах універсального доступу;
- врегулювання стандартів бібліотечно-інформаційної галузі відповідно до міжнародних стандартів;
- науковий супровід розвитку бібліотек в умовах якісних змін [19].

Звернення до матеріалів інформаційно-аналітичних бюлетенів «Соціологічних досліджень в бібліотеках» дає підстави констатувати, що в роботі бібліотек чітко простежується тісний взаємозв'язок науки та практики: науковці й фахівці-практики окреслюють проблемне коло питань,

котрі потребують вивчення, дослідники здійснюють розвідки, визначають шляхи вирішення проблем, а практики впроваджують рекомендації за наслідками досліджень [6, с. 9].

Як зауважує Т. Богуш, інформація, подана в «Соціологічних дослідженнях в бібліотеках», охоплює чотири основні тематичні комплекси:

- бібліотека як соціальний інститут (її роль, місце, імідж у сучасному суспільстві, стан і рівень забезпечення населення України бібліотечним обслуговуванням);

- читач (користувач) бібліотеки (структура читацької аудиторії, місце читання у структурі культурних потреб читачів, проблема незадоволеного читацького попиту, місце української літератури в запитах сучасного читача, читацькі потреби та стан бібліотечного обслуговування національних груп населення);

- бібліотечні фонди (комплектування, отримання обов'язкового примірника документів, збереження та використання бібліотечних фондів);

- кадри бібліотек (сучасний стан та перспективи розвитку бібліотечної професії, психологічні особливості, професійні якості та читацькі інтереси бібліотечних фахівців, морально-психологічний клімат у колективі тощо).

Разом з тим, аналіз наукових джерел дає змогу констатувати, що значно рідше об'єктом соціологічного аналізу виступають бібліотеки як комунікаційні та соціокультурні інститути [7, с. 16; 10, с. 15–23], відносно мало соціологічної інформації стосовно регіональної специфіки та стану бібліотечного обслуговування національних груп населення [5, с. 5–7; 16, с. 4; 8].

Проблемність останніх завдань для фахівців бібліотечної справи зумовлює важливість і актуальність соціологічного дослідження інституту бібліотеки на різних рівнях [18] з урахуванням їх інтегрованості в соціальні системи громад, зокрема стану речей у соціокультурному середовищі поліетнічних громад.

Потрібно зауважити, що фахівці дійшли згоди щодо трактування бібліотек як базових елементів соціально-культурних процесів у регіонах, проте недостатньо акцентовано увагу на концептуальних засадах проявів таких позицій. Так, Л. Г. Петрова вважає, що встановлена взаємозалежність розвитку бібліотек і регіонів у єдиному соціокультурному комплексі [15], тому бібліотеки, що тривалий час відповідали потребам суспільства, в умовах інформаційного суспільства значно відстають від технологічного прогресу у сфері соціальних комунікацій.

Дослідники слушно наголошують, що вирішити проблеми, які накопичились у бібліотечній сфері, самі бібліотеки не спроможні. Зокрема, наукова бібліотечна спільнота має володіти не лише компетентностями для оцінювання процесів, що відбуваються в самій бібліотеці, а й даними, що відображають динаміку розвитку її соціокультурного середовища. Хоча на теоретичному рівні науковці декларують нагальну потребу у визначенні сутнісного впливу зовнішніх факторів і створенні відповідних моделей втілення модернізаційних проєктів у бібліотечну практику країни, при цьому не розроблено методологічного інструментарію, який допомагав би працівникам бібліотек регіонів практично реалізовувати задекларовані підходи [8, с. 49].

Територіальний напрям діяльності бібліотек як об'єкт соціологічного аналізу є природним для їх організації і є досить добре теоретично й методично обґрунтованим у науці та практиці. Цей аспект є важливим при розв'язанні питань управління бібліотечною галуззю України. Такий підхід закріплено у відповідних державних документах, що стосуються місцевого самоврядування, місцевих громад [19].

На етапі адміністративно-територіального реформування та створення ОТГ у багатонаціональних регіонах виникає низка проблем соціокультурного характеру. У межах цієї реформи об'єднані територіальні громади (ОТГ) отримують нові повноваження та фінансові ресурси. До нових повноважень ОТГ належить розвиток місцевої інфраструктури, у тому числі утримання та організація роботи будинків культури, клубів, бібліотек. Одним із критеріїв визначення спроможної територіальної громади є її здатність забезпечити належний рівень надання послуг у сфері культури, де значну роль відіграють бібліотеки, перетворюючись на багатофункціональні культурні, освітні, суспільні та інформаційні центри.

Сьогодні впливає на функції бібліотеки, трансформує її соціальну роль у суспільстві. За минулі десятиріччя стрімкого розвитку інформаційних технологій змінилися й сьогодиншній користувач бібліотек, і характер його потреб [19].

Це приводить до еволюції традиційних бібліотечних технологій та форм бібліотечного обслуговування населення, характеру взаємодії з різними соціальними групами.

Огляд науково-дослідної роботи наукових бібліотек показує, що сьогодні соціологічні дослідження широко ввійшли в практику роботи публічних бібліотек України, адже ледь не всі книгозбірні проводять власні розвідки, які являють собою різновид прикладних досліджень галузевої соціології [14]. Зазвичай вони оперують параметрами конкретного емпіричного рівня соціологічного знання й мають виражену практичну спрямованість, даючи змогу виявити чинники розвитку тієї чи іншої бібліотеки в соціокультурному просторі регіону з урахуванням певних потреб наявних чи потенційних користувачів.

Однак, хоча тематика досліджень, котрі здійснюють великі та малі бібліотеки, дуже широка й охоплює багато аспектів бібліотечної діяльності – від контингенту користувачів і мотивації їхнього звернення до бібліотечних послуг до технічного оснащення бібліотеки, найчастіше ці дослі-

дження є маркетинговими, тобто вирішують комплекс важливих проблем самої бібліотеки, що допомагає приймати стратегічні рішення, які стосуються розвитку як окремої книгозбірні, так і всієї галузі [5 с. 13].

Процес реформування суспільного життя, особливо на рівні регіонів, які після прийняття Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» стали більш самостійними, зумовив нові реалії діяльності бібліотек. У різних регіонах розв'язання тих чи інших проблем збереження й підтримки бібліотек проходять по-різному. Скажімо, якщо на території Запорізької області існує 13 населених пунктів із чисельністю населення понад 500 осіб, з них 4 – із чисельністю населення понад 1000 осіб, у яких публічні бібліотеки відсутні [13], то це питання, насамперед, економічної складової й відповідальності регіональної влади до виконання Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» і низки Постанов Кабінету Міністрів України, зокрема Постанови «Про затвердження Державних соціальних нормативів забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні» від 06 лютого 2019 р. № 72. Однак у реформуванні системи публічних бібліотек України в контексті децентралізації не останню роль відіграє такий чинник, як місце бібліотеки в соціокультурному просторі багатонаціонального регіону, який, власне, і зумовлює зміст регіональної політики влади в галузі культури [15].

Насамперед, це стосується прикордонних регіонів, багатоетнічних ОТГ з великими спільнотами представників багатьох національних меншин, де вирішення багатьох актуальних питань розвитку бібліотек багато в чому залежить від соціологічної науки. Як показують результати соціологічного дослідження публічних бібліотеках Чернівецької області – багатонаціонального регіону України, хоча основними проблемами бібліотеки у зв'язку з її переходом у підпорядкування ОТГ є відсутність поповнення бібліотечних фондів новою літературою, недостатнє фінансування, мале приміщення бібліотеки, відсутність новітніх технологій та технічного оснащення, відсутність комфортних умов, закриття бібліотек і відсутність інтернету тощо, своєчасне соціологічне виявлення чинників упровадження моделей розвитку й позиціонування кращого досвіду тісної співпраці бібліотек з місцевими громадами, зокрема активізації заходів у місцевих громадах щодо адвокації культурних прав як засобу розбудови конструктивного діалогу в громаді, є дієвим чинником зростання кількості мешканців громади, які активно й постійно користуються бібліотеками, розуміють їх важливість для місцевої громади [5, с. 13].

Щоб залишатися дієвою в культурному середовищі регіону, бібліотека повинна довести місцевій громаді власну затребуваність і важливість свого існування, а також неможливість виконання її функцій ніякими іншими органами або закладами. Тоді вона зможе сподіватись і на підтримку з боку місцевих органів влади, і на подальший розвиток, і на можливість виконання тих завдань, які ставить суспільство [1, с. 13-15].

IV. Висновки

Проведений аналіз дає змогу зробити такі висновки. Соціологічні дослідження широко ввійшли в практику роботи публічних бібліотек України і є різновидом прикладних досліджень галузевої соціології. Однак найчастіше ці дослідження є маркетинговими, тобто вирішують комплекс важливих проблем самої бібліотеки, оперують параметрами конкретного емпіричного рівня соціологічного знання й мають виражену практичну спрямованість, даючи змогу виявити чинники розвитку тієї чи іншої бібліотеки в соціокультурному просторі регіону.

Оскільки для соціокультурного регіонального простору характерні значні зміни якісного й кількісного складу соціально-культурних груп, поглиблення культурно-середовищної поляризації всередині традиційних, формування нової моделі міжкультурних відносин тощо, сьогодення впливає на функції бібліотеки, трансформує її соціальну роль у суспільстві, що приводить до еволюції традиційних бібліотечних технологій та форм бібліотечного обслуговування населення, характеру взаємодії з різними соціальними групами.

На етапі адміністративно-територіального реформування і створення ОТГ у багатонаціональних регіонах виникає низка проблем соціокультурного характеру, зокрема одним із критеріїв визначення спроможної територіальної громади є її здатність забезпечити належний рівень надання послуг у сфері культури, де значну роль відіграють бібліотеки, перетворюючись на багатофункціональні культурні, освітні, суспільні та інформаційні центри.

Діяльність бібліотек, яка безпосередньо стосується соціально-культурного життя багатонаціональної територіальної громади, міста або селища, не може відбуватися без чітко продуманих стратегій та програм розвитку інтеркультурної взаємодії, що потребує розробки й упровадження комплексного соціологічного дослідження проблеми.

Список використаної літератури

1. Амелюченко Ю. Бібліотека ОТГ: новий формат існування. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2019. № 1. С. 13–15.
2. Апшай М. В. Регіональні бібліотекознавчі дослідження: стан, проблеми, тенденції : монографія. Київ : Ліра-К, 2020. 228 с.
3. Белоусов В. Г. Інституціоналізація соціального простору міста: соціокультурний аспект : автореф. дис. ... канд. соц. наук : 22.00.04. Київ, 2005. 13 с.
4. Бібліотека і громада: рух назустріч. *Всеукраїнське соціологічне дослідження: аналіз-звіт / за ред. В. Зеленіна. Кропивницький : Кіровоградська ОБЮ ім. Є. Маланюка, 2018. 14 с.*

5. Бібліотека і громада: умови успішної співпраці : обласне соціологічне дослідження / за ред. О. К. Гімчинської. Чернівці : Чернів. обл. універс. наук. б-ка М. Івасюка, 2018. 28 с.
6. Богуш Т. Роль і місце публічних бібліотек України в соціокультурному просторі регіону: результати дослідження. *Соціологічні дослідження в бібліотеках* : інформ.-аналіт. бюл. Київ : НПБ України, 2008. Вип. 34. С. 3–40.
7. Богуш Т. Удосконалення практичної діяльності – основне завдання бібліотечної (прикладної) соціології. *Бібліотечна планета*. 2010. № 3. С. 16.
8. Воскобойнікова-Гузєва О. В. Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація : монографія / за ред. Г. І. Ковальчук. Київ : Академперіодика, 2014. 362 с.
9. Горпинич О., Ібрагімова З. Дослідження соціально-культурного розвитку міського простору в соціологічних вимірах сьогодення. *Грані*. 2019. Т. 22. № 1. С. 34–41.
10. Любаренко Л., Мастіпан О. Що ми маємо сьогодні... : (деякі проблеми наук.-дослід. діяльн. б-к України). *Соціологічні дослідження в бібліотеках* : інформ.-аналіт. бюл. Київ : НПБ України, 2008. Вип. 33. С. 15–23.
11. Мальована А. Бібліотеки Польщі: досвід для України. *Бібліотечна планета*. 2018. № 3. С. 27–30.
12. Медведєва В. М. Український інститут книги: реалії становлення і міжкультурної комунікації. *Бібліотека: місце традицій, простір інновацій* : матеріали круглого столу, присвяч. 55-річчю наук. б-ки Київ. нац. ун-ту культури і мистецтв (30 листопада 2018 р., м. Київ) ; М-во культури України ; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, наук. б-ка. Київ : Вид. центр КНУКІМ, 2018. 158 с.
13. Моделювання мережі публічних бібліотек Запорізької області. URL: <https://zounb.zp.ua/pode/7096> (дата звернення: 02.08.2020).
14. Огляд науково-дослідної роботи наукових бібліотек та вищих навчальних закладів культури України у галузі бібліотекознавства, бібліографознавства і основ книгознавства за 2001–2005 рр. / уклад.: Т. Богуш, С. Зворський, Л. Любаренко, О. Мастіпан, Т. Швачка ; М-во культури і туризму України ; ДЗ «Нац. парлам. б-ка України». Київ, 2009. 232 с.
15. Реформування системи публічних бібліотек України в контексті децентралізації; Громадська організація «Європейський діалог»; Міжнародний фонд «Відродження»; Фонд розвитку аналітичних центрів. URL: <http://dialog.lviv.ua/wp-content/uploads/2016/11/Bibliotek-A5-4mm-prew.pdf> (дата звернення: 02.08.2020).
16. Слободяник М. С. Базова модель бібліотеки як соціальнокомунікаційної інституції. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2009. № 4. С. 5–7.
17. Соціальні інновації, креативність та міжкультурний діалог у бібліотеках Європи. URL: <https://ula.org.ua/news/3992-sotsialni-innovatsii-kreatyvni-ta-mizhkulturni-dialoh-u-bibliotekakh-uevropu> (дата звернення: 15.08.2020).
18. Соціологічні дослідження в бібліотеках : інформ.-аналіт. бюл. / уклад. О. О. Мастіпан ; Нац. парлам. б-ка України. Київ, 2013. Вип. 43. 31 с.
19. Стратегія розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України» : проект. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT1592.html (дата звернення: 29.08.2020).

References

1. Amel'chenko, Yu. (2019). Biblioteka OTN: novyy format isnuvannya [OTG Library: a new format of existence]. *Bibl. forum: istoriya, teoriya i praktyka*, 1, 13–15 [in Ukrainian].
2. Apshay, M. V. (2020). Rehional'ni bibliotekoznavchi doslidzhennya: stan, problemy, tendentsiyi [Regional library research: state, problems, tendencies]. Kyiv: Lira-K [in Ukrainian].
3. Byelousov, V. H. (2005). *Instytutsionalizatsiya sotsial'noho prostoru mista: sotsiokul'turnyy aspekt* [Institutionalization of the social space of the city: socio-cultural aspect]. (Extended abstract of candidate's thesis). Kyiv [in Ukrainian].
4. Zelenina, V. (ed.) (2018). Biblioteka i hromada: rukh na zustrich [Library and community: the movement to the meeting]. *Vseukrayins'ke sotsiologichne doslidzhennya: analiz-zvit*. Kropyvnyts'kyi: Kirovohrads'ka OBYU im. Ye. Malanyuka [in Ukrainian].
5. Himchyns'ka, O. K. (ed.) (2018). Biblioteka i hromada: umovy uspishnoyi spivpratsi: oblasne sotsiologichne doslidzhennya [Library and community: conditions for successful cooperation: a regional sociological study]. Chernivtsi: Cherniv. obl. univers. nauk. b-ka M. Ivasyuka [in Ukrainian].
6. Bohush, T. (2008). Rol' i mistse publichnykh bibliotek Ukrayiny v sotsiokul'turnomu prostori rehionu: Rezul'taty doslidzhennya [The role and place of public libraries in Ukraine in the socio-cultural space of the region: research results]. *Sotsiologichni doslidzhennya v bibliotekakh: inform.-analit. byul.*, 34, 3–40 [in Ukrainian].
7. Bohush, T. (2010). Udoskonalennya praktychnoyi diyal'nosti – osnovne zavdannya bibliotchnoyi (prykladnoyi) sotsiologiyi [Improving practical activities is the main task of library (applied) sociology]. *Bibl. planeta*, 3, 16 [in Ukrainian].
8. Voskoboynikova-Huzyeva, O. V. (2014). Stratehiyi rozvytku bibliotchno-informatsiynoyi sfery ukrayiny: henezys, kontseptsiyi, modernizatsiya [Strategies for the development of the library and

- information sphere of Ukraine: genesis, concepts, modernization]. Kyiv: Akadempriodyka [in Ukrainian].
9. Horpynych, O. & Ibrahimova, Z. (2019). Doslidzhennya sotsial'no-kul'turnoho rozvytku mis'koho prostoru v sotsiologichnykh vymirakh s'ohodennya [Research of socio-cultural development of urban space in the sociological dimensions of today]. *Hrani*, 22, 1, 34–41 [in Ukrainian].
  10. Lyubarenko, L., & Mastipan, O. (2008). Shcho my mayemo s'ohodni... [What we have today ...]. *Sotsiologichni doslidzhennya v bibliotekakh: inform.-analit. byul.*, 33, 15–23 [in Ukrainian].
  11. Mal'ovana, A. (2018). Biblioteki Pol'shchi: dosvid dlya Ukrayiny [Libraries of Poland: experience for Ukraine]. *Bibl. planeta*, 3, 27–30 [in Ukrainian].
  12. Medvedyeva, V. M. (2018). *Ukrayins'kyi instytut knyhy: realiyi stanovlennya i mizhkul'turnoyi komunikatsiyi* [Ukrainian Book Institute: Realities of Formation and Intercultural Communication]. Biblioteka: mistse tradytsiy, prostir innovatsiy: materialy kruhloho stolu, prysvyach. 55-richchyu nauk. b-ky Kyiv. nats. un-tu kul'tury i mystetstv. Kyiv: KNUKiM [in Ukrainian].
  13. Modelyuvannya merezhi publichnykh bibliotek Zaporiz'koyi oblasti. Retrived from <https://zounb.zp.ua/node/7096> [in Ukrainian].
  14. Bohush, T., Zvors'kyi, S., Lyubarenko, L., Mastipan, O., & Shvachka, T. (2009). Ohlyad naukovodoslidnoyi roboty naukovykh bibliotek ta vyshchykh navchal'nykh zakladiv kul'tury Ukrayiny u haluzi bibliotekoznavstva, bibliohrafoznnavstva i osnov knyhoznnavstva za 2001–2005 roky [Review of research work of scientific libraries and higher educational institutions of culture of Ukraine in the field of library science, bibliography and basics of bibliography for 2001–2005]. Kyiv [in Ukrainian].
  15. Reformuvannya systemy publichnykh bibliotek Ukrayiny v konteksti detsentralizatsiyi; Hromads'ka orhanizatsiya «Yevropeys'kyi dialoh»; Mizhnarodnyy fond «Vidrodzhennya»; Fond rozvytku analitichnykh tsentriv. Retrived from <http://dialog.lviv.ua/wp-content/uploads/2016/11/Bibliotek-A5-4mm-prew.pdf> [in Ukrainian].
  16. Slobodyanyk, M. S. (2009). Bazova model' biblioteky yak sotsial'nokomunikatsiyanoi instytutsiyi [Basic model of the library as a social communication institution]. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiya*, 4, 5–7 [in Ukrainian].
  17. Sotsial'ni innovatsiyi, kreatyvnist' ta mizhkul'turnyy dialoh u bibliotekakh Yevropy. Retrived from <https://ula.org.ua/news/3992-sotsialni-innovatsii-kreatyvni-ta-mizhkulturnyi-dialoh-u-bibliotekakh-yevropy> [in Ukrainian].
  18. Mastipan, O. O. (ed.) (2013). *Sotsiologichni doslidzhennya v bibliotekakh: inform.-analit. byul.* [Sociological research in libraries: inform.-analyst. byul]. Kyiv: Nats. parlam. b-ka Ukrayiny [in Ukrainian].
  19. Stratehiya rozvytku bibliotechnoyi spravy v Ukrayini do 2025 roku «Yakisni zminy bibliotek zadlya zabezpechennya staloho rozvytku Ukrayiny». Retrived from http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT1592.html [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 23.09.2020.

Received 23.09.2020.

Ibrahimova Z. Library in the Socio-Cultural Space of Polyethnic OTG: on Conceptualization of Sociological Research

The aim of the work is a sociological analysis of the problems and factors of library development in the socio-cultural space of the region to establish the actual needs of ethnocultural groups of the population in the services of the library system.

Research methodology. During the study, the following methods were used: descriptive, analysis, synthesis, structural. Based on an examination of Ukrainian and international practices of introducing development models and positioning the best experience of close cooperation between libraries and local communities by using the method of comparative analysis, factors influencing the functions of the library system, transforming its social role in society and the nature of interaction with various ethnocultural regional groups have been established.

Results. The work provides a sociological interpretation of the library as a communication and sociocultural institution and a multifunctional information center for communication of modern communities, functions and guidelines for the development of the library system under the influence of sociocultural changes. The need for a sociological definition of the essential influence of external factors and the creation of appropriate models for the embodiment of modernization projects in the library practice of multi-ethnic regions of the country is stated.

Novelty. The scientific novelty of the work lies in establishing the relationship between the regional specificity of the intercultural OTG and the state of library services for national groups of the population.

Practical value. The research results can be used for comprehensive sociological research and the development of practical measures to activate local communities to advocate for cultural rights, as a means of developing constructive dialogue in multi-ethnic societies, to develop sociological criteria for studying the impact of reform and the creation of OTGs on the functions of the library system as a component of programs for the development of intercultural interaction in multinational regions.

Key words: *socio-cultural regional space, multinational community, library system, sociological interpretation, sociological research.*

Ибрагимова З. И. Библиотека в социокультурном пространстве полиэтнической ОТГ: к концептуализации социологического исследования

Цель статьи – социологический анализ проблем и факторов развития библиотеки в социокультурном пространстве региона для установления актуальных потребностей этнокультурных групп населения в услугах системы библиотек.

Методология исследования. В ходе исследования использованы следующие методы: описательный, анализа, синтеза, структурный. На основе рассмотрения отечественных и зарубежных практик внедрения моделей развития и позиционирования лучшего опыта тесного сотрудничества библиотек с местными общинами методом сравнительного анализа установлены факторы влияния на функции системы библиотеки, трансформации ее социальной роли в обществе и характера взаимодействия с различными социальными группами.

Результаты. Дается социологическая интерпретация библиотеки как коммуникационного и социокультурного института и многофункционального информационного центра коммуникации современных общин, функции и ориентиры развития системы библиотек под влиянием социокультурных изменений. Констатируется необходимость в социологическом определении сущностного влияния внешних факторов и создании соответствующих моделей воплощения модернизационных проектов в библиотечную практику многоэтнических регионов страны.

Новизна. Научная новизна полученных результатов заключается в установлении взаимосвязи региональной специфики интеркультурной ОТГ и состояния библиотечного обслуживания национальных групп населения.

Практическое значение. Результаты исследования могут быть использованы при комплексных социологических исследованиях и разработке практических мер активизации местных общин по адвокации культурных прав как средства развития конструктивного диалога в полиэтнических обществах, для разработки социологических критериев исследования воздействий реформирования и создания ОТГ на функции системы библиотек как составляющей программ развития интеркультурного взаимодействия в многонациональных регионах.

Ключевые слова: *социокультурное региональное пространство, многонациональная община, система библиотек, социологическая интерпретация, социологическое исследование.*